

WHITE, H.: *Metahistorie*. Brno: Host, 2011, 320 s.

Po českom preklade súboru statí pod názvom *Tropika diskurzu* (2010) sa v predminulom roku na pulloch kníhkupectiev objavil český preklad knihy *Metahistory* (1973), ktorá je pravdepodobne najznámejšou prácou Haydena Whita. Už krátko po jej prvom vydaní v roku 1973 zaujala viacerých recenzentov, ktorí upozornili na Whitovo „netradičné“ chápanie historickej práce ako jazykovej štruktúry „vo forme diskurzu naratívnej prózy, ktorá sa vydáva za model či symbol minulých štruktúr a procesov a to preto, aby vysvetlila to, čím boli, tým, že ich reprezentuje“ (s. 15). Najčastejším predmetom Whitovej kritiky bola legitimizácia konštrukčných faktorov a prvkov v historických naráciách, ktorých prítomnosť v historickom diele mala byť podľa historikov skôr minimalizovaná a „eliminovaná“. Whitovo priblíženie procesu konštrukcie historickej narácie bolo viazané na voľbu jedného zo štyroch modov v stratégiách (formálneho argumentu, konštrukcie zápletky a ideologickej implikácie) vytvárajúcich jej vysvetľujúci účinok. Zatiaľ čo anglosaskí kritici *Metahistórie* sa vyrovnávali s jeho predstavou významu jednotlivých stratégií pri konštrukcii historickej narácie a tzv. prefigurácie historického poľa spojenej so štyrmi trópmi, tak českí prekladatelia tejto knihy stáli aj pred voľbou prekladu Whitovho termínu *emplotment*. Z dvoch uvádzaných alternatív (zdějování a konstrukce zápletky) sa prekladatelia rozhodli pre výraz *konštrukcia zápletky*. Svojou voľbou nadviazali na preklad tohto pojmu v českom preklade trilógie *Čas a vyprávění* od Paula Ricoeura. I keď český preklad tohto Whitovho pojmu uľahčí čitateľovo porovnanie týchto dvoch významných prác, tak na druhej strane sa objavuje otázka, či sa s voľbou tohto prekladu stotožnia aj teoretici histórie, ktorí prekladali tento pojem ako *naratívna štrukturácia* alebo *sujet*.

Whitov úvod s názvom *Poetika histórie* naznačuje východisko pre spôsob nahliadania na vybrané diela z pera historikov a filozofov v 19. storočí, ktoré mali ilustrovať prechod od ironického osvietenecského pohľadu na dejiny prostredníctvom „realizmov“ v histórii a filozofii dejín k opätovnej ironickej situácii (s. 66). Druhá časť knihy približuje Whitov pohľad na charakter osvieteneckej histórie a Hegelov pohľad na povahu histórie dejín, ktoré boli viazané na určité predstavy historického poľa. V nasledujúcich najobsiahlejších častiach knihy sa čitateľ stretáva

s Whitovým pohľadom na predstaviteľov „realizmu“ v histórii (Michelet, Ranke, Tocqueville, Burckhardt) a vo filozofii dejín (Marx, Nietzsche, Croce). Ak by čitateľ očakával od Whita jednoznačnú („mechanickú“) ilustráciu komponentov historiografických štýlov (módov konštrukcie zápletky, argumentu a ideologickej implikácie), tak môže byť aj z čiastočne sklamaný. Príčinou tohto „sklamania“ nemusí byť len autorovo doplnenie úvodu knihy až po napísaní jej častí, ale samotný problém správneho identifikovania a „priraďovania“ jednotlivých modov v historiografických štýloch. Azda najväčnejší odkaz pre čitateľa zaznieva zo záveru knihy, kde sa konštatuje, že pri výbere „medzi alternatívnymi predstavami histórie jediné východiská, na základe ktorých môžeme uprednostňovať jednu pred druhou, sú *morálne* alebo *estetické*“ (s. 556). Za záverom *Metahistórie* nasleduje prekladateľská poznámka Miroslava Kotáška a odborného editora Milana Ducháčka vysvetľujúca preklad pojmov spojených s pojmami *history*, *historical*, *past*. Za bibliografiou knihy sa nachádza nielen stručné podanie životných míľnikov Haydena Whita, ale aj obsiahlejší doslov k tvorbe Haydena Whita od Petra Čorneja. Časový odstup od prvého vydania tejto knihy mohol by viesť k názoru, že český preklad Whitovej knihy prichádza veľmi oneskorene alebo je už „zbytočný“, keďže viacerí teoretici a historici v Čechách a na Slovensku boli ňou alebo jej prístupom priamo inšpirovaní (príkladom môžu byť knihy Milana Řepu *Poetika českého dějepisce*, Kamila Činátla *Dějiny a vyprávění* alebo Tomáša Horvátha *Rétorika historie*). Predovšetkým týmto prekladom sa poskytuje slovenskému a českému čitateľovi možnosť zaujať jasnejší postoj nielen k jej už „symbolickému“ odkazu a k prácam, ktoré jej obsah inšpiroval, ale zároveň aj k posúdeniu argumentov z radov jej kritikov. Doterajšie diskusie o *Metahistórii* v anglosaských odborných časopisoch naznačili možno prekvapujúci fakt, že jej význam pre historikov a filozofov sa viazal skôr na jej znepokojujúce nastoľovanie otázok dotýkajúcich sa povahy samotnej histórie a naratívneho písania o dejinách ako aplikácie systému modov a trópop na vybrané historické diela. Vzhľadom na túto skutočnosť je možné očakávať s vydaním českého prekladu *Metahistórie* zo strany českých a slovenských historikov a teoretikov práce, ktoré nielen rozšíria doterajšie spektrum postojov k Whitovým názorom a prácam, ale zároveň prehĺbia teoretickú reflexiu historického poznania.

Juraj Šuch